
Bolzanovu cenu získala práce o hudební kultuře současné Jižní Afriky

---

Bolzanovu cenu získala práce o hudební kultuře současné Jižní Afriky

Univerzita Karlova každým rokem vyhláší [Bolzanovu cenu](#) v několika oborech. Za nejlepší disertační práci ve společenských vědách ji letos obdržel [dr. Vít Zdrálek](#) z Ústavu hudební vědy FF UK za práci *Mapping the Individual Musical Experience in Post-Apartheid South Africa: A Bio-Ethnography of Township Dweller Lesiba Samuel Kadiaka*.

Jak vás napadlo téma spojené s Jižní Afrikou? Vyplynulo ze studia hudební vědy?

Primárně ne. Studoval jsem původně učitelství dvouobor dějepis–hudební výchova na Univerzitě Hradec Králové. Zaujaly mne kurzy mimoevropských dějin a vznikl ve mně tehdy pocit určité nespravedlnosti, že se těmto tématům věnuje ve školách tak málo prostoru, přitom jsou pro orientaci v současném světě zcela zásadní. Tento sentiment jsem si přenesl i do studia hudební vědy na FF UK. Chtěl jsem jít za onen eurocentrismus, který vytváří dojem univerzální neutrální perspektivy a chybí v něm sebereflexe a antropologická distance.

Pod vlivem dalších okolností se zrodila motivace jet do Jižní Afriky. V roce 2005 jsme s kolegyní jako studenti vyjeli na Pretorijskou univerzitu, kde jsem strávil rok. Tam mi vlastně začala krystalizovat budoucí témata, ale to jsem tehdy

ještě nevěděli. Postupně jsem se dostával do terénu – hlavně do townshipu Mamelodi a jinam mezi lidmi mimo univerzitu. V dalších letech jsem přijel ještě čtyřikrát na dva až tři měsíce na kratší, zato intenzivní terénní výzkumy. To už jsem pracoval na tématu disertace.

Ve vaší práci se zabýváte i tématem migrace.

Migrace za prací a šíření různých kulturních vlivů jejím prostřednictvím je velké téma jihoafrické antropologie i hudebních studií. V 19. století byly objeveny diamanty a zlato a do dolů bylo potřeba získat pracovní sílu; celý region se stal dějištěm nevídaných přesunů lidí, komodit i idejí. Později začal do Jižní Afriky přes distribuci amerických nahrávek pronikat jazz a další afroamerická hudba, což – vedle již přítomné evropské misijní tradice – velmi vyživilo a ovlivnilo místní muziku. Celkově je jihoafrická kultura strašně bohatá a vzpouzí se naší stereotypní představě o „autentické“ „čisté“ „původní“ africké hudbě. Tyto pojmy jsou v tomto směru především našimi stereotypizujícími mýty, s nimiž je třeba se vypořádat a re-definovat je. To je výzva, kterou před člověka (jiho)afričtá modernita klade.

Jak byste přiblížil pojem deteritorializace?

Termín kulturní deteritorializace použil teoretik globalizace Arjun Appadurai. Poukazuje na stav kulturního a sociálního vykořenění, stav ztráty referenčního rámce v kulturním a sociálním smyslu a z toho pramenící pocit nejistoty a ztráty sebeúcty. Týká se to lidí, kteří jsou z různých příčin nuceni migrovat a vůči panujícímu systému, v tomto případě apartheidní politické ekonomii, resp. dravému postapartheidnímu kapitalismu, se nacházejí ve znevýhodněné pozici.

A to je i případ Samuela Kadiaky, o kterém jsem psal. I on se ocitl mezi několika světy a pracně hledal novou pozici a orientaci. Vyrostl v relativně tradiční pedské venkovské kultuře 60. a 70. let. Klíčový moment deteritorializace pro něj ale znamenal odchod do města na začátku 80. let. V pretorijském townshipu Mamelodi byl bezprostředně konfrontován s rasistickým strukturálním útlakem, s nímž se navíc snoubilo kulturní a sociální vykořenění. Jako nekvalifikovaný dělník pracující v podřadných profesích, denně systémově šikanován a bydlící v šílených podmínkách mužských ubytoven, tzv. hostelů, se záhy ocitl v krizi, kterou somatizoval do zdravotních problémů... Zachránila ho konverze k Zion Christian Church. Ta mu pomohla nalézat nejen nový referenční rámec a funkční a smysluplnou světónázorovou pozici, ale v 80. letech i praktické sociální zázemí v podobě pracovních příležitostí. Pak se oženil, měl děti, začal žít znovu „normálním“, byť zdaleka ne idylickým životem...

Zion Christian Church tedy pomáhá sociálně vyloučeným lidem?

Když hovoříme o většině, těžko mluvit o sociálním vyloučení v našem smyslu, ten termín tu tak snadno nefunguje. ZCC je od svého vzniku 1910 kulturně hybridní institucí; přijímá část tradičního lokálního myšlení, kde je důležitá například úcta k předkům a respekt k biskupské alias náčelnické autoritě, zároveň však integruje i evropskou a americkou křesťanskou misijní tradici. Skvěle tedy vyhovuje moderním potřebám.

V hudebním repertoáru jsou tyto vlivy také jasně přítomné. Zpívají se kreativní verze evropských či amerických náboženských písní 19. století v místních jazycích a jako autorita zde figurují i tištěné kancionály. Kulturním jádrem je ale místní, v tomto případě pedská tradiční hudební vrstva. Je tu brass band připomínající vojenské dechovky, a to včetně paramilitárních církevních uniforem... Jde o komplexní kulturní mimikry a nečekané podoby vynalézání tradice.

Tento mix žánrů je skvělou znějící metaforou oné nejednoznačné kulturní identity, která je ale přesto zcela svébytná a nevnímá samu sebe jako odvozenou. Používám tu termín „koherentní ambivalence“. Účast na hudební performanci pomáhá tuto novou kvalitu doslova ztělesnit (ve smyslu embodiment) a tedy interiorizovat. A ano, církev pro řadu lidí představuje i důležité sociální zázemí, ať už jde o studentská stipendia a pomoc potřebným z pravidelných sbírek, nebo o prosté sociální síťování.

Jak jste se se Samuelem vlastně seznámil?

Samuel pracoval jako zahradník kolem studentského ubytování, kde jsem původně bydlel. Postupně jsem se s ním spřátelil, poznával jeho příběh. Zjistil jsem, že je muzikant, písničkář, hraje na akordeon, píše texty na aktuální témata.

Byl jsem trochu v šoku, když mě ten chlapík v montérkách poprvé pozval na bohoslužbu ZCC a prozradil mi, že tam bude kázat... Trvalo mi ale ještě velmi dlouho, než jsem si uvědomil, že mým tématem bude právě mapování jeho hudební zkušenosti jako součásti širší kulturní a sociální zkušenosti.

Jaký je základní koncept vaší práce?

Kombinuji v podstatě dvě metody, které se obvykle nekombinují, a to metodu etnografie založenou na rozhovorech, dlouhodobém pobytu v místě, jehož součástí je pozorování, tedy synchronní metodu, s biografickou perspektivou zaměřenou na konkrétního člověka. Říkám tomu bio-etnografie. Je to neobvyklé i v tom, že v etnomuzikologii převládá důraz na synchronní etnografickou metodu, na výzkum skupiny a obecnější výpovědi, zatímco v muzikologii jsou to nejčastěji diachronní metoda biografie, jednotlivce a výklad konkrétních děl. Propojení obou přístupů mi přijde produktivní. Zajímám se o jednotlivce, snažím se upnout pozornost na něj a na jeho reflexi, konceptualizaci věcí, které kolem sebe vnímá a reflektuje je nějak hudbou. Hudební performance je mi prostředkem, jak na tyto souvislosti přijít. Posloužil mi zde koncept subjektivity v pojetí kulturní antropoložky Sherry Ortner, který v duchu teorie jednání vnímá subjektivitu konstruktivisticky, ale nikoli deterministicky a umožňuje také hovořit například o kulturních strukturách emoci a zkušenosti. Tím poskytuje skvělý teoretický most mezi individuálním a kolektivním a umožňuje obecnější výpověď.

Budete práci publikovat? Plánujete další výzkum?

Chci oslovit jihoafrická a další zahraniční univerzitní nakladatelství, aby text mohl projít další diskusí. Připravuji tedy články a monografii, podaří-li se vše vydat, a také postdoktorský grant rozvíjející disertační téma, zaměřený na historicko-etnografický výzkum hudebního repertoáru Zion Christian Church, který bych rád podal také v zahraničí.

Oceněná práce **Mgr. Víta Zdrálka, Ph.D.**, který působí jako odborný asistent v Ústavu hudební vědy FF UK, se věnuje problematice bio-etnografie „průměrného“ hudebníka, obyvatele townshipu Mamelodi a člena Zion Christian Church, Lesiby Samuela Kadiaky (*1962), v kontextu apartheidní a post-apartheidní Jižní Afriky a teoretickým a praktickým implikacím použití tohoto přístupu pro výzkum jihoafrické hudební kultury a etnografické psaní obecněji.